

A portrait of Eric de Kuyper, an elderly man with a grey beard and glasses, wearing a brown fedora and a grey tweed suit. He is holding a cigar in his right hand. The background is dark and smoky.

FILMISCHE HARTS- TOCHTEN

FILM HARTS- TOCHTEN

Een weekend met
Eric de Kuyper

Films, opera en live muziek
8-10 februari 2019

© Stief Verstraten

Een levende filmlegende

Vaak realiseer ik me dat wij hier in Eye op de schouders van reuzen staan. Dat we dit prachtige museum, die schitterende collectie en die eigenzinnige programmering te danken hebben aan zij die ons voor gingen: verzamelaars, cineasten, curatoren, restauratoren en directeuren. Van de laatste soort zijn er in die meer dan 70 jaar geschiedenis van dit filmmuseum niet zo heel veel geweest.

Sommigen zaten er niet eens zo heel lang, maar ook hun invloed is tot op de dag van vandaag voelbaar. Dat geldt zeker voor de flamboyante filmpersoonlijkheid, Eric de Kuyper. Filmmaker, filmprofessor, filmacteur, schrijver en vier jaar adjunct-directeur van dit filmmuseum. Hij wist in die relatief korte periode eind jaren '80 samen met directeur Hoos Blotkamp een grote cultuuromslag te bewerkstelligen. De ramen en deuren van het museum maar vooral van het archief en de bunkers werden wijd opengegooid.

Eric de Kuyper onderzocht de collectie als een bevlogen ontdekkingsreiziger. Hij voelde de films het liefst met eigen vingers, restaureerde als het kon en programmeerde zo veel en liefst ook zo onbekend mogelijk.

Zijn passie voor film, zijn kennis van film- en kunstgeschiedenis, zijn honger naar het onbekende zijn legendarisch. Vaak zat hij zelf in de zaal. Nog vaker stond hij ervoor om de films met onweerstaanbaar enthousiasme in te leiden.

Eric de Kuyper is ook een van de grondleggers van de vermaarde en nog altijd groeiende Eye-collectie 'Bits & Pieces': stukjes verloren film zonder begin, zonder einde. Hij zag de schoonheid van deze verweesde filmsnippers, conserveerde ze, zette ze achter elkaar in nieuwe composities en vertoonde ze. Eerst in Amsterdam, daarna in Parijs, Bologna, Pordenone en op vele andere plekken ter wereld. Dat gebeurt vandaag de dag nog altijd.

Met nieuwe restauraties van zijn eigen films brengen we in dit programma een welverdiende hommage aan deze levende filmlegende.

Hij is er gelukkig bij en ik wens u dat hij alle films zelf inleidt.

*Sandra den Hamer
Directeur Eye Filmmuseum*

Het plezier van Eric de Kuyper

Peter Delpeut

Pink Ulysses

In de zomer van 1978 ging er een gerucht door Universitair Nederland. Het aankomende studiejaar zouden er in Nijmegen colleges over Hollywood worden gegeven. Ik kon nauwelijks wachten me in te schrijven. Voor de serieuze studie van film was je in Nederland veroordeeld tot sociologie en antropologie. Ideologiekritiek stond daarin centraal, en een voorliefde voor films met een politieke discussie na afloop. Het sloot perfect aan op de Nederlandse filmcultuur waarin droogstoppel Menno ter Braak en de opvoedkundige opvattingen van regionale filmliga's nog altijd de dienst uitmaakten. Cinefilie was iets buitenlands, een Frans woord bovendien – Hollywood was simpelweg te frivol voor de universiteit.

Het eerste college staat me nog altijd helder voor ogen. De Nijmeegse universiteit had geen rekening gehouden met de cinefiele honger onder Nederlandse studenten. Het te kleine zaaltje was afgeladen, elke stoel bezet, evenals de vensterbanken en de tafeltjes. Laatzomers waren veroordeeld tot staanplaatsen. Waren het niet dit soort taferelen die hoorden bij de colleges van Roland Barthes en Michel Foucault in Parijs? Het zaaltje zinderde van verlangen en vrolijke passie, samengevat in dat droomwoord 'Hollywood'.

Niet dat ik en de meeste van de toehoorders al konden vermoeden wat er met dat droomwoord nog allemaal mee zou komen. Hollywood stond voor veel meer dan de filmstudio's aan de Amerikaanse westkust. Het kwam allemaal samen in de opkomst van de nieuwe docent: Eric de Kuyper.

Ik heb nooit begrepen waarom die ietwat slungelige man die ik daar voor het eerst zag, later door Nederlandse criticasters zo graag als een Belgische paljas werd afgeschilderd. Zijn entree in slank gesneden maatpak was enerverend. Met afgemeten passen schreed hij binnen, provocatief een sigaar tussen de vingers. Waar het in zijn colleges om zou gaan maakte hij van meet af aan duidelijk in zijn *performance*. Daarin zocht hij voor alles naar elegantie – de elegantie van zijn handen, die sierlijk zijn woorden ondersteunden, en de elegantie van zijn ideeën, waarin de gedurfdheid van een gedachte belangrijker was dan een gecijferde waarheid.

'Kijk,' zei hij op een gegeven moment, 'waar het om gaat in de filmmusical is hoe je van lopen naar dans komt. Dat is het probleem dat moet worden opgelost.' Hij zette een nonchalant loopje in, alsof hij ergens naar op weg was, verkortte onverwacht een van zijn passen, en nog een (we hielden onze adem in), en voilà, daar draaide hij, de armen breed uitzwaaiend, op de bal van zijn voet een sierlijke pirouette.

Fred Astaire, juichte het in mijn hoofd, ik had zojuist geleerd hoe Fred Astaire met twee ingehouden stappen van lopen dans kon maken. Gedemonstreerd in een achterafzaaltje in Nijmegen. Kon dat waar zijn?

Wat snel duidelijk werd, was dat het uiteindelijk niet om Hollywood draaide, maar dat de droomfabriek een metafoor was voor het plezier dat ons kijken naar film (en toneel en opera en ballet) regeert. Een plezier dat zich uitstreckte tot de wens dat tot in de finesse te onderzoeken. De hulp van de semiotiek was daarbij onmisbaar. Daarmee kon je het geliefde speelgoed uit elkaar peuteren om te

begrijpen hoe het werkt. En de psychoanalyse legde uit waarom al die onderdelen tezamen onze tomeloze kijkdrift voeden, waardoor elke film het verlangen naar een nieuwe inluidt.

Als Eric de Kuyper in de colleges die volgden over het plezier van Hollywood sprak, dan was dat altijd als een springplank naar eigentijdse, kunstzinnige avant-gardes – plezier was een serieuze aangelegenheid. Bestudeerde hij de melodrama's van Douglas Sirk, dan ging het ook over Rainer Werner Fassbinder. Probeerde hij zijn passie voor opera over te brengen, dan leverde Werner Schroeter de bewijslast. Legde hij uit hoe semiotiek werkte, dan riep hij Chantal Akerman uit tot de beste semioticus die hij ooit had ontmoet: niemand kon beter uitleggen hoe de films van Ozu werken. Wilde je iets van psychoanalyse begrijpen, dan kon je te rade gaan bij de film noir of westerns, maar evengoed de

Plezier was een serieuze aangelegenheid

films van Stephen Dwoskin of Manoel de Oliveira bekijken. En vroeg je je af waaruit de aantrekkingskracht van musicals bestond (van Busby Berkeley tot Vincente Minnelli), dan was Pina Bausch geen slechte raadgever. Extravaganza waren sowieso zijn grote liefde: kitsch en camp zijn in zijn vocabulaire nog altijd aanbevelingen.

Plezier, De Kuyper leerde zijn studenten dat woord te begrijpen zoals Roland Barthes het graag gebruikte: de erotische geste die schuilt in het opflitsen van een naakte huid tussen mouw en handschoen. Waarmee ook een ander pad werd uitgezet dat zich voor de goede verstaander al in dat eerste college liet herkennen: de stap van studie naar plezier naar zelf films maken hoefde niet heel groot te zijn. Wie het kleine filmoeuvre van Eric de Kuyper wil doorgronden, kan dat met drie woorden af: plezier, plezier en nog eens *plaisir*.

Peter Delpout is schrijver en filmmaker. Hij was van 1988 – 1995 werkzaam bij het Filmmuseum als programmeur en adjunct-directeur.

Vrijdag 8 februari

19.15

Een avond met Eric de Kuyper

ca. 110'

Feestelijke opening van het Eric de Kuyper weekend. Peter Delpout in gesprek met Eric de Kuyper over zijn carrière. Met fragmenten uit zijn films, een compilatie van De Kuypers favoriete *Bits & Pieces* met live muziek en de onder supervisie van De Kuyper gemaakte film *Pierrot Lunaire* (1988) met een optreden van studenten van het Koninklijk Conservatorium.

21.45

Pink Ulysses

Eric de Kuyper, NL 1990, 98'

Een homo-erotische zoektocht naar schoonheid op de maat van Richard Wagner, Zarah Leander en Sergej Eisenstein. Eric De Kuyper monteert film- en muziekfragmenten aaneen, met als leidraad de omzwervingen van Odysseus.

Pierrot Lunaire

Casta Diva

Zaterdag 9 februari

13.15

La captive

Chantal Akerman, FR/BE 2000, 118', keuzefilm Eric de Kuyper

La captive verhaalt over de obsessie van Simon voor zijn vriendin Ariane, die zich gewillig tot zijn 'gevangene' laat maken. Het scenario werd mede geschreven door Eric de Kuyper, die aan verschillende van Chantal Akermans films meewerkte. Aansluitend een fragment uit *Zweimal Gelebt* (1912).

16.00

My Life as an Actor

Eric de Kuyper & Emile Poppe, BE 2015, 75'

Nederlandse première. De eerste speelfilm in 25 jaar van Eric De Kuyper en de eerste waarin hij zelf de hoofdrol speelt bestaat uit sequenties die ieder een hommage zijn aan verschillende Hollywood-genres.

19.00

Groots en meeslepend

Eric de Kuyper over opera, muziek en film, ca. 100'

De theatraliteit en verbeelding van de opera en de muzikale begeleiding bij theater en filmische voorstellingen zijn hoofdthema's in het werk van Eric de Kuyper. Eye conservator Mark-Paul Meyer in gesprek met Eric de Kuyper over opera, muziek en film aan de hand van klassieke opera-verfilmingen (*Aïda*, *Eika Katappa*) en De Kuypers eigen werk (*Enfant prodigue*, *Casta Diva*). Aansluitend De Kuypers voor de Operadagen Rotterdam gemaakte film *Variationen auf Genoveva* (2010).

21.15

Casta Diva

Eric de Kuyper, NL 1982, 105'
restauratie Eye

Eric De Kuyper laat lichamen praten. Hij filmde het aandachtig, soms obsessieel bezig zijn van mannen met gewone, alledaagse handelingen. Op de geluidsband aria's als 'Casta diva' van Bellini: een gebed aan de 'kuise godin'.

Zondag 10 februari

Der Tod der Maria Malibran

11.00

Der Tod der Maria Malibran

Werner Schroeter, BRD 1971, 104'
Keuzefilm Eric de Kuyper –
restauratie Eye

In dit wervelende 'operadrama' met Andy Warhols 'superstar' Candy Darling naast Schroeters geliefde actrice Magdalena Montezuma, laat Werner Schroeter, een gepassioneerde operaliefhebber, zijn fantasie de vrije loop.

13.30

Naughty Boys

Eric de Kuyper, NL 1983, 110'
restauratie Eye

Zes figuren uit een stuk van Tsjechov spreken de taal van Noel Coward, lezen Proust, citeren Shakespeare en Pirandello, dansen op oude Amerikaanse songs, en dromen weg bij liedjes uit vroege Britse muzikale komedies.

16.00

Cinema Concert: Les nuits d'été

ca. 90'

Eric de Kuypers operafilm *Les nuits d'été* (2011), gebaseerd op de gelijknamige liederencyclus van Hector Berlioz, met in het voorprogramma twee favorieten uit Eye's Desmet collectie: de vlinderfilm *La peine du talion* (1906) en het suikerzoete melodrama *Heidenröschen* (1916). Begeleid door liederen van Schubert en Berlioz, ingeleid door Eric de Kuyper.

A Strange Love Affair

19.00

Why Do You Want To Dance?

Eric de Kuyper over film en dans,
ca. 90'

Eric de Kuyper presenteert een avond rond zijn fascinatie voor muziek en vooral dans, een rode draad in al zijn films. In dit programma brengt hij een hulde aan de klassieke Hollywood-musical en worden de door hem geregisseerde filmbeelden van de dansvoorstelling *Echte clichés* (1991) vertoond.

21.00

A Strange Love Affair

Eric de Kuyper & Paul Verstraten,
NL/BE 1985, 91'
restauratie Eye

De meest verhalende film van Eric de Kuyper is een liefdesverhaal tussen een student en zijn 40-jarige professor in filmstudies, gespecialiseerd in Hollywood-drama's. Het verhaal krijgt een verrassende wending wanneer de twee besluiten de ouders van de student te bezoeken. Met camerawerk van de legendarische Henri Alekan, bekend van zijn werk met Jean Cocteau.

Der Tod der Maria Muldrup